

Motion till riksdagen 2022/23:2260

av **Janine Alm Ericson m.fl. (MP)**

Sexuell exploatering av barn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur en kontrollplikt avseende målsägandens ålder för den som misstänks ha genomfört sexuella handlingar mot en minderårig person kan se ut och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brottet utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling bör inkorporeras i brottet våldtäkt mot barn och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott bör ändras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att erkänna barn som utnyttjas i s.k. barnpornografi som brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utreda huruvida utsatthet för kommersiell sexuell exploatering är en rimlig grund för placering på särskilda ungdomshem och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla rekommendationer på insatser som kombinerar skydd med rehabilitering, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om riktade resurser till barn- och ungdomspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Barnafrid i uppdrag att utveckla riktlinjer för behandling av trauma i kombination med pågående utsatthet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om sugardejtningsajter, eskortsjajter och liknande sidor bör vara föremål för brottsutredningar om koppleri och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort kravet på dubbel straffbarhet för koppleri, så att sidägarna kan dömas till ansvar och digitala bordeller kan stängas ned, och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla rutinfrågor om kommersiell sexuell exploatering till elevhälsan, socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Polismyndigheten i uppdrag att utarbeta ett metodstöd för sitt uppsökande arbete och bredda det uppsökande arbetet till att omfatta fler digitala plattformar och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag som innehåller information om bl.a. utsatta barns rättigheter och bemötande av målgruppen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Kommersiell sexuell exploatering av barn är när barn utsätts för sexuella handlingar i utbyte mot ersättning i form av pengar eller gåvor. Det kan vara fysiskt eller på internet.

En Sifo-undersökning som gjordes på uppdrag av Child10 hösten 2021 visade att fyra procent, motsvarande 22 000 barn och unga, kan ha blivit utsatta för kommersiell sexuell exploatering. Skillnaden mellan flickor och pojkar var betydande – sex procent av flickorna och två procent av pojkarna svarade att de hade erfarenheter av att bli köpta för sexuella ändamål.

Internet i alla barns fickor gör det också lätt för vuxna gärningsmän att grooma barn. När antittraffickingorganisationerna Child10 och Realstars lanserade en fejkad sugar-dejtingstida för att uppmärksamma problemet med digitala bordeller registrerade 134 män intresse för att köpa barn – på bara tre dagar. Det var var sjätte av de män som anmälde sig på sajten.

Ombudsmannen mot kommersiell sexuell exploatering av barn, OKSE, lanserade tidigare i år rapporten Alla tittade men ingen såg. Rapporten granskar ”hur vård, stöd och rättssystemet fungerar för barn som utsätts för kommersiell sexuell exploatering samt hur väl Sverige lever upp till sina skyldigheter i förhållande till svensk lag och internationella konventioner”. Rapporten visar på stora brister på samtliga områden.

Vuxna har ett ansvar för att skydda alla barn från sexuella övergrepp. Samhället måste ha nolltolerans mot att barn exploateras för sexuella ändamål. Lagstiftningen har alldeles för många hål idag. De måste täppas till.

Barn måste garanteras rättsskydd oavsett pubertetsutveckling

Unga ska kunna utforska sin sexualitet, men utgångspunkten att barn vid 15 år är ”byxmyndiga” har fått långtgående konsekvenser i lagstiftningen som gör att många barn står utan tillräckligt skydd mot övergrepp.

Gärningsmän ska aldrig kunna hävda att de inte kände till barnets ålder. Det måste alltid vara den vuxnas ansvar att säkerställa ålder på den man vill ha sex med. Under

Miljöpartiets tid i regering gjordes en skärpning av oaktsamhetsansvaret, men det kommer indikationer på att det inte räcker.

När en vuxen person står anklagad för sexualbrott mot barn och fransäger sig sitt ansvar för brottet, med motiveringen att den inte kände till barnets ålder, är det upp till domstolen att avgöra om den tilltalade har varit oaktsam i förhållande till att barnet inte uppnått en viss ålder. När rättsväsendet försöker bedöma om den vuxna personen borde ha förstått att barnet var för ungt för att kunna genomföra sexuella handlingar är barnets kroppsutveckling och utseende de omständigheter som oftast omnämns i domskälen. Just dessa ytterst subjektiva och därmed rättsosäkra parametrar får ofta en avgörande betydelse för om gärningspersonen anses ha agerat oaktsamt – det vill säga huruvida denne borde ha förstått eller ha haft misstankar om att personen den ville ha sex med var minderårig men har struntat i att kontrollera och ta hänsyn till det.

Enligt den praxis som finns är det så att om ett barn under 15 år bedöms ”se ut” att vara äldre än 15 år kan detta resultera bland annat i att straffet mot gärningspersonen kan mildras till enbart våldtäkt eller sexuellt utnyttjande av barn i stället för våldtäkt mot barn, även vid fall där barnet var under 15 år. Det betyder med andra ord att brottsoffrets utseende och kroppsutveckling påverkar utfallet, vilket skickar en signal till målsäganden om att denne borde ha sett ut på ett annat sätt för att kunna ha lagen och vuxenvärlden på sin sida och bli betraktad som just barn. Det innebär också att den åtalade vuxna slipper stå till svars för huruvida denne hade förvissat sig om att personen den ville ha sex med alls hade möjlighet att samtycka till det, det vill säga att den var över 15 år. Det är helt orimligt.

Den praxis som har vuxit fram går helt emot lagens intention enligt vilken barn under 15 år aldrig kan samtycka till sexuella handlingar med vuxna. Kroppslig utveckling och utseende är ytterst subjektiva bedömningar och parametrar som inte barnen själva råar för. Dessa borde aldrig få användas för att legitimera övergrepp eller möjliggöra för gärningsmännen att komma undan med mildare straff än det som är avsett för det brott det handlar om. Vi kan inte tolerera att fall av sexualbrott mot barn bedöms olika beroende på de utsatta barnens utseende. Barn måste kunna lita på att vuxenvärlden garanterar deras rättssäkerhet.

Den nya sexualbrottslagstiftningen från 2018 innebär ett ansvar för var och en att försäkra sig om att det finns samtycke för att ha sex med någon. Detta gäller även när det kommer till en vuxen som vill ha sex med en till synes ung person. Det är hög tid att göra tydligt att ansvaret ligger helt och hållet hos den vuxna att säkerställa sig om att den person den vill ha sex med är kapabel till att ge ett giltigt samtycke, det vill säga att den är över 15 år. Bevisbördan för att kontroll har skett måste ligga på den vuxna, som måste få krav på sig att styrka att hen har tagit sitt ansvar och efterforskat den tilltänkta sexuella partners ålder.

Som en del av det 40-punktsprogram mot mäns våld mot kvinnor som lades fram av den rödgröna regeringen har en utredning tillsatts som bland annat ska utvärdera hur straffansvaret för oaktsamhet avseende ålder vid sexuella kränkningar fungerar (Dir 2022:7). Utifall utredningen finner att det finns brister i straffansvaret är det mycket viktigt att ytterligare åtgärder vidtas, inklusive att överväga en skärpning av straffansvaret. En sådan möjlighet är att utreda hur en kontrollplikt avseende målsägandens ålder för den som misstänks ha genomfört sexuella handlingar mot en minderårig person kan se ut.

Barn mellan 15–17 år är också barn

Genomsnittsåldern för att börja sälja sex är 15,5 år. Idag kan sexköpare dömas för våldtäkt om offret är utsatt för människohandel eller står i beroendeställning till gärningsmannen. I praktiken händer det nästan aldrig. Detta trots att barn i prostitution är i en mycket utsatt situation och i allra högsta grad står i beroendeställning till en vuxen sexköpare.

Barn kan inte ens ingå avtal om att försäkra sin egen kamera, men har lika svagt skydd mot att utsättas för sexköp som vuxna. På något vis tycks betalning ses som en förmildrande omständighet – som om det skulle gå att köpa samtycke av ett barn.

På uppdrag av den rödgröna regeringen har en utredning nu i uppdrag att se över det straffrättsliga skyddet mot sexuella kränkningar av barn i åldern 15–17 år, särskilt i förhållande till utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling.

Lagstiftningen måste skärpas så att sexköp av barn alltid klassas som våldtäkt, också om barnet har fyllt 15 år. Brottet utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling behöver därför inkorporeras i brottet våldtäkt mot barn.

”Barnpornografi” är dokumenterade övergrepp

Som en del av 40-punktsprogrammet mot mäns våld mot kvinnor tillsattes en utredning (Dir 2022:7) som bland annat har att ta ställning till om brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott bör ändras i syfte att tydliggöra att vissa brott är dokumenterade sexuella övergrepp mot barn. Vårt samhälle måste börja kalla ”barnpornografi” för vad det är: dokumenterade sexuella övergrepp mot barn. Miljöpartiet anser därför att barnpornografibrottet behöver byta namn. Det är viktigt att förändringen sker skyndsamt.

En annan allvarlig svaghet med barnpornografibrottet är att det är placerat under brott mot allmän ordning, vilket gör staten till brottsoffret. Lagstiftningen måste istället sätta barns rätt till skydd i fokus och erkänna de utsatta barnen som brottsoffer.

Exploatering är övergrepp – inte beteendeproblem

Enligt 3 § i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kan barn tvingas till vård om de ”utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende”. I förarbetena till lagstiftningen framgår det att prostitution, som ju är en form av utsatthet för kommersiell sexuell exploatering, ingår i begreppet socialt nedbrytande beteende och därför kan föranleda tvångsvård enligt denna lagstiftning.

Statistik från Statistiska centralbyrån och Statens institutionsstyrelse visar att en fjärdedel av de barn som placerades på grund av ”eget beteende” under 2020 placerades på ett särskilt ungdomshem. Det finns ingen statistik på hur vanligt förekommande det är att barn och unga placeras på särskilda ungdomshem på grund av utsatthet för kommersiell sexuell exploatering, men av de som placerades på särskilda ungdomshem under 2020 uppgav 14 procent av flickorna och 2 procent av pojkarna att de hade utsatts för kommersiell sexuell exploatering.

Samtidigt som barn utsatta för kommersiell sexuell exploatering läses in går gärningsmännen ofta fria. Sexuell exploatering är ett övergrepp, inte ett beteende. Stödet till barnen måste utformas därefter. Socialstyrelsen bör få i uppdrag att utreda

huruvida utsatthet för kommersiell sexuell exploatering är en rimlig grund för placering på särskilda ungdomshem. Socialstyrelsen bör även få i uppdrag att utveckla rekommendationer på insatser som kombinerar skydd med rehabilitering. I uppdraget behöver det ingå att utveckla föreskrifter för målgruppen där rekommendationer om polisanmälan ingår samt en skyldighet för socialtjänsten att påbörja utredning vid misstanke om att ett barn utsätts för kommersiell sexuell exploatering.

Barn som utsätts eller har utsatts för kommersiell sexuell exploatering behöver få tillgång till snabb och lättillgänglig traumabehandling. För detta behöver regionerna tilldela riktade resurser till barn- och ungdomspsykiatri, särskilt de regioner där tillgången till behandling är som lägst. Barn måste också kunna få traumabehandling under pågående utsatthet. Därför bör Barnafrid få i uppdrag att utveckla riktlinjer för behandling av trauma i kombination med pågående utsatthet.

Sexuella övergrepp i en digitaliserad värld

Samhället har genomgått en omfattande digitalisering under de senaste tio åren. Samtidigt har lagstiftningen inte hängtt med i den snabba utvecklingen. Sverige saknar en särskild lag som kriminaliserar sexuella övergrepp online, och sexualbrott online döms istället enligt den generella sexualbrottslagstiftningen. Forskning visar dock att rättsväsendets syn på sexualbrott online är att de inte är lika allvarliga som övergrepp i verkligheten, trots att konsekvenserna för den som utsätts är minst lika allvarliga.

Vidare finns det många situationer som dagens lagstiftning inte klarar av att hantera på ett önskvärdt sätt, exempelvis fall där offer tvingas att spela in sexuella filmer på sig själv som förövaren inte tittar på live.

Dessutom har den snabba utvecklingen av plattformar för att sälja sexuellt material, som exempelvis Only Fans, väckt frågor om hur koppleriverksamhet och människohandel på internet ska kunna bekämpas.

När Brottsförebyggande rådet 2022 granskade 69 ärenden gällande utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling fann de att en tredjedel av ärendena hade koppling till sugardejtingsidor.

På uppdrag av den rödgröna regeringen ska en utredning ”se över regelverket om utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, köp av sexuell tjänst och koppleri i fråga om prostitution genom användande av internetbaserade verktyg, i synnerhet när det gäller minderåriga och så kallad sugardejting” (Dir 2022:7). Det är viktigt att utredningens slutsatser tas om hand.

För Miljöpartiet är viktiga målsättningar att sexuella övergrepp online och via digitala plattformar likställs med sexuella övergrepp offline, och att det straffrättsliga skyddet mot sexuella ofredanden online stärks. Detta i syfte att skapa ett starkare skydd mot kränkningar och förolämpningar av sexuell natur på internet. Andra angelägna frågor är att utreda om sugardejtingsajter, eskortsajter och liknande sidor bör kunna vara föremål för brottsutredningar om koppleri och att ta bort kravet på dubbel straffbarhet för koppleri, så att sidägarna kan dömas till ansvar och digitala bordeller kan stängas ner.

Identifiera fler barn

När hälso- och sjukvården möter barn som visar tecken på att ha utsatts för eller bevittnat våld i nära relation måste de fråga om detta. Det finns ingen lag på att myndigheter som kommer i kontakt med barn och unga ska ställa frågor om kommersiell sexuell exploatering eller andra typer av sexuella övergrepp. Socialstyrelsen rekommenderar att det görs, men enligt rapporten Exploaterad men inte våldsutsatt från Child10, Ellencentret och Inte din hora 2021 uppgav 19 av de 20 regioner som besvarade frågorna att de inte alls eller endast delvis ställer rutinfrågor om kommersiellt sexuellt våld.

För att identifiera fler barn som utsätts för kommersiell sexuell exploatering vill vi att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att utveckla rutinfrågor om kommersiell sexuell exploatering till elevhälsan, socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri.

Polismyndigheten bör få i uppdrag att utarbeta ett metodstöd för sitt uppsökande arbete och bredda det uppsökande arbetet till att omfatta fler digitala plattformar. För detta krävs också mer resurser.

Det behövs ett nationellt kunskapslyft för alla de yrkesgrupper som möter målgruppen. Jämställdhetsmyndigheten bör därför få i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag som innehåller information om utsatta barns rättigheter, bemötande av målgruppen, orsaker till och konsekvenser av exploatering samt vilka insatser som behövs för att förebygga och stoppa exploatering.

Janine Alm Ericson (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Jan Riise (MP)